

1. mars 1945.

Bønder og byfolk.

I den åndelige forsvarskamp som det norske folket har ført mot nazistisk innblanding og inntrenging i vårt samfunnsliv, har bøndene stått nær i bakgrunnen enn flere andre samfunnsklasser. Kampen har ikke rykt dem slik inn på livet som tilfellet har vært med åndsarbeiderne, og de har vel heller ikke i den grad hatt følelsen av at våre åndelige interesser var truet. Bøndene har dertil på mange måter hatt en begunstiget stilling under okkupasjonen, en begunstiging som har vært bevisst politikk fra tyskerne og de nazistiske myndigheters side. For bøndene er krigsviktige! De skal levere matvarer, for og materialer, de er nyttige melkekyr. Det har da heller ikke manglet på smiger, feite fraser og svulmende adjektiver når bøndene har vært behandlet i nazipressen. De er gjæve, trøuste, kloke og fromme, heter det; de er hjørnesteinene under samfunnet. Ikke mange jössinger der i gården, nei.

Men i det store og hele har nok denne stormkurtison vært mislykket; det har vært steinhogg. Enkelte svake, troskyldige eller misnøyde sjeler har nok latt seg lokke på agnet. Allerede før krigen var det jo økonomisk vanskelig stille bønder som hadde fått en viss interesse og sympati for nazismen som de mente betydde frelsen fra det økonomiske trykket, mens de ikke hadde forutsetninger for å gjennomskue systemet og se farene ved det. Det er de naturlig nok særlig kriserente bygder som kan oppvise noe som kan kalles tilslutning til bevegelsen.

Da krigen kom til landet, og vi fikk se nazismens sanne ansikt på nært hold, reagerte bøndene stort sett på samme måte som de andre befolkningsslag. De reiste seg til motstand, i avsky for vold og overgrep. Og selv blant dem som tidligere hadde hatt nazistiske sympatier, vendte mange seg bort og avsværet nazismen og alt dens vesen.

Innstillingen til nazismen og nyordningen er således, iallfall i det ytre, den samme i bygdene som i byene. Antall tilhengere skifter nok litt, noen prosent med smått og stort i samme bygder, mens de i andre må regnes i promille. Det fins jo bygder der det ikke har kunnet oppdrives hverken ordfører eller lensmann, så de har måttet ta til takke med importerte varer.

Men når det gjelder å bedømme befolkningens holdning under okkupasjonen, fins det forhold som ikke lar seg beregne ved hjelp av tall og statistikk. Det blir et spørsmål om folks hele hende og vandel i forhold til landsmenn, til tyskere og nazister. Å prøve å berike seg på andres bekostning er forkæstelig i alle høve; å utnytte landsmenns nød i en vanskelig tid er en forbrytelse, ja det er landsforræderi. Og med hensyn til å lindre landsmenns nød har holdningen vært forskjellig i de enkelte bygder og hos de enkelte bønder. En har kunnet finne gledelige eksempler på offervilje, hjelpsomhet og mot. Men en har desverre også sett eksempler på det motsatte. For de typiske svartebørsbøndene er det vanskelig å finne unnskyldninger. Og de verste av dem er de som i ly av mørket har innfunnet seg med sine lass ved tyske forlegninger og falbudt sine varer der. De er en skam for sin stand, og deres handlemåte fordømmes av alle gode nordmenn.

Det er vesentlig svartebørs-handelen som har ført til at mange byfolk i disse trengselsårene har fått en bitter innstilling til bondestanden. Men det er all grunn til å prøve å være rettferdig i sin dom over bøndene. Ikke minst av hensyn til etterkrigstiden bør en vokte seg for å skjære alle over en kam. I de siste årene før krigen kunne en merke en økende sans for betydningen av et godt samarbeid mellom by og land. At et slikt samarbeid vil bli enda mer nødvendig etter at landet er blitt frigjort og alle evner og krefter må settes inn for gjenoppbyggingen, skulle være selvfølgelig.

De byfolk som er snare og skråsikre i sin generelle dom over bøndene, burde kalle fram igjen i minnet bonden fra førkrigsårene og prøve å finne

ut om de verdsatte hans yrke etter fortjeneste. Det ville vel heller ikke være av veien om byfolk tenkte litt over sin egen handel og vandel, spesielt i sitt forhold til det vi kaller livsfornödenheter, om de alltid har behandlet og verdsatt disse varene riktig, og om de nå under krig en alltid har opptrådt korrekt overfor bøndene.

Bøndene på sin side ville også bare ha godt av å la tanken gå tilbake til årene like før krigen. De ville da huske at de økonomiske forhold slett ikke var så verst her i landet, at det var oppgang og framgang på mange områder. Kunne de dertil skaffe seg større innsikt i økonomiske og sosiale problemer, ville de kanskje også kunne fram til et mer nøkternt syn på de såkalte øynåringene.

De retningslinjer som H.L. (bondagruppen) sendte ut i høst, ble sikkert mottatt med tilfredshet av alle retttenkende bønder, og de gav nok også griske svartebørsbønder noe å tenke på. Det var jo ikke rimelig at bøndene skulle levere alle sine varer til maksimalpriser, som for enkelte varer er uforholdsmessig lav. Hvor omsonen skulle trekkes, var ikke alltid så godt å si. I mange tilfelle er vel prisen blitt bestemt av kjøperen. Svartebørsoppkjøperne fra byene har en stor del av skylden for de usunne forhold på jordbruksmarkedet. Bøndene har hittil latt seg friste til å levere varer en gros til høystbydende. Forsvares kan naturligvis ikke denne trafikken fra bøndenes side heller; den vitner i hvert fall ikke om patriotisk sinnelag.

Så har vi de bønder som av ergstelighet eller andre ugyldige grunner har vært pinlig nøyaktige med å overholde "myndighetenes" bestemmelser om leveranser o.l. Deres "loyalitet" har gått så langt at de har latt seg premiere for leveranser utover den fastsatte kvote, idet de ikke har vært oppmerksom på eller brydd seg om at de derved har holdt unna livsviktige varer som kunne komme trengende landsmenn til gode.

En helt annen ting er det at bøndene av frykt for å bli angitt kvir seg for å selge varer til fremmede folk som kommer etter lendeveien. Mange gir heller bort en liter melk eller et stykke smør istedenfor å risikere en anmeldelse. Det er nødvendig å vise forsiktighet i disse tidene, men det gjelder i særlig grad løsmunnhet, som kan bringe gode landsmenn i fare. Hverken bygdefolk eller byfolk har i denne henseende vært forsiktige nok. Vi skal forøvrig være oppmerksom på at det isolerte liv som leves i mange norske bygder, har gjort det vanskelig for folk å holde seg orientert om det som skjer, så de kan se hvor landet ligger. Men nå gjelder det mer enn noensinne å holde røde linjer og klar front. Nå, da sluttkampen nærmer seg, må vi alle, både byfolk og bønder, være oss våre plikter som nordmenn bevisst og villig følge ordre og paroler fra Hjemmefrontens Ledelse, så vi hver på vår plass kan tjene frigjøringsverket.

Hunch skole i Bårum. Denne skolen har etter at flukten fra Stabekk k.h. naziskole begynte, vokst betraktelig, slik at den er blitt en tom i øyet på de s.k. myndigheter. I over et år er det flere ganger blitt forsøkt å få den stengt ved rekvisisjon både fra Bårum kommune og H.S. De kan ikke fant noe lovlig grunnlag for stenging, grep til slutt fylkesfører Holm inn, og skolen ble stengt av statspolitiet en tid for jul. Dermed er aksjonen mot de høyere skoler i Bårum avsluttet. Resultatet er onestående. Våren 1942, da ministerpresidenten besøkte Stabekk skole med sitt besøk, hadde de høyere skoler i Bårum ca. 1000 elever. Det er elevtallet vel 30. Disse går ved Stabekk skole og betjenes av 16 lærere. Fallittbrevet bestyres fremdeles av rektor Moberg, som forståelig nok, skal ha trukket seg tilbake til privatlivets fred. Hans nadjemmer, Asbjørn Strand, derimot har trukket seg nærmere Fjæren og bor nå på Bygdøy. P.g.a. "sine gjøremål" har han måttet frasi seg vervet som skolestyrets formann i Bårum. Overlærer Sæther er sett inn som erstatter. Det er forøvrig

bemerkelsesverdig at Strand, event, som en belønning for sin "innsats" i Bårum, har fått oberstløytnants grad og er fryktelig fin, idet en må gå gjennom flere forværelser før en kommer inn til den forhenværende læreren fra Bårum - som strøk til lærerskoleeksamen.

Til Norges ungdom og deres foreldre.

PASS OPP FOR "AT".

"Klokka er 5 minutter på 12" -

Vi er kommet inn i de siste og hardeste månedene av verdenskrigen. Det tyske sammenbrudd er nær. Her i Norge er terroren øket voldsomt etter nyttår. Bunkers, skyttengraver og pigotrådsperringer viser at tyskerne forbereder seg på krigshandlinger i byer og bygder landet over. Våre hjemmestyrker, som hører under den allierte overkommando, står ferdig organisert og er begynt å bite kraftig fra seg. Når tiden er inne, venter de hjelp utenfra. Vårt sterkeste sivile våpen, totalfolkestreik, vil bli satt inn når situasjonen krever det. Vi må forberede oss på at sluttkampen også her i Norge blir honsynsløs og forvirret.

Det er det blanke vanvidd

i denne situasjon å samle norske gutter og jenter i militære leirer. Krigsen kan komme til å rase like i nærheten, dermed blir disse leirne krigsmål, og tyskerne vil strke seg vår beste ungdom som fanger og gisler. Hele det høyere befall i AT tilhører NS-partiet, og ingen skal tvile på at ved våpnet oppgjør vil AT-jentene og guttene bli satt inn i tjeneste for tyskerne og quislingene, bl.a. i forpleiningstjenesten og ved lasarettene. De vil bli tvunget til å gjøre innsats på fiendens side i den farlige sluttkampen. Tenk deg din egen datter og sønn i den stillingen!

Foreldre, slå ring om vår ungdom!

For NS og tyskerne er det idag om å gjøre å drive våre gutter og jenter inn under militær kommando. Propagandaen for å få dem til å gjøre fronttjeneste mot våre egne landsmenn og allierte er frekkere enn noen sinne. Fra alle kantar av landet meldes det om razziaer og arrestasjon av ungdom. Foreldre, vær på vakt! Tro ikke på de glandsbildene av At som quislingene sender ut! Quisling vil mobilisere hele vår folkekraft til krigsinnsats for tyskerne, det er hans virkelige mål også med At. Ifjor verget vi våre gutter og jenter og slo At over ende. I år skal de ikke få klo i en eneste av dem! Støtt vår ungdom i denne tiden, ta risiko for deres skyld! Hjelp dem til å være tro mot seg selv og sin nasjonale samvittighet!

Norske gutter og jenter, nekt At i år!

Hjemmefrontledelsens ordre fra ifjor gjelder fremdeles: Du skal ikke møte til sesjon. Du skal ikke møte til tjeneste. Denne ordren er nødvendig for vår nasjonale frigjøringskamp og vil spare deg for de største ulykker. Men gå ikke og sleng! - det er hverken du selv eller Norge tjent med. Ta de oppgaver som byr seg til å hjelpe andre. Finn et nyttig arbeid, og spar deg ikke for å gjøre det godt! Still større krav til deg selv enn til andre.

Hold sammen!

Snakk med andre som er innkalt og lytt etter gode råd! De fins, men alt kan ikke sies åpent idag. Hold tett overfor utenforstående. Ti still! Årsklassene som var innkalt ifjor, holdt seg unne og kierte påkjenningen fint. Det gjør dere også! Trass i all NS-propaganda vil dere merke at dere har hele det norske folk med dere i kampen for å

SLÅ NED DEN NAZISTISKE "AT" I ÅR!

Parolen er: INNEH MØTER TIL SESJON ELLER TJENESTE, HVERKEN JENTE ELLER GUTT!

Hold sammen!

Vær sterk!

Gjør andre sterke!

Avsatt, arresterte, deporterte kolleger. Vi fortsetter listen fra tidligere nr. Vest-Agder. Arresterte: sk. styrer G. Selstad, arr. feb. 1942. Hans nærreste har siden ikke hørt hvor han er. Lktr. Alf Fossdal, fr. Karl Fossdal, Flekkefjord, fr. H. Hegland, Feda, i Tyskland. Rogaland: Helle-

land: G. Mydland, arrestert. Hetland: fr. L. Bakke, Origt Aksnes arrestert. fr. M. Völstad i Tyskl. Lund: Frk. Lisebeth Tjellsvik arr. Sandnes: Astrid Svendsen arr. Stavanger: frk. Liv Godal, fru Dagny Vemestad, Pedersen R. E. Pedersen arr. I den høgre skolen: frk. Gudrun Hjort og lktr. Olav Røyne arr., Bernt Övregård i Tyskl. Strand: fr. I. Fiskå i Tyskl. Time: T. Skjæveland i Tyskl. Gudbrandsdal: Dovre: S. Rudin i Tyskl. Vågå: L. Ryan på Grini. Sel: Joh. Kvåle avsatt fra 1/1 43, men fra 1/1 44 har han etter oppfordring fra foreldrene ved Otta skole holdt skole igjen med de gamle klassene sine. Han hadde tilbud fra skoledirektøren om konstitusjon i posten sin, men krevde å få igjen posten sin helt og fullt som før. NS-foreldre var også med på oppfordringen til Kvåle. Det var ikke vikar å få med skikkelig utdannelse. Vågå: M. Högåsen avsatt 23/12 41, arr. 2 ganger, nå utvist. Gausdal: N. Nordal på Grini. Asbj. Bøe i Tyskl. siden 1942. Arondalstrøket; tilleggsliste. Skst. G. Guttormsen og skst. Fossetøl på Grini. fr. J. Bårland og H. Guttormsen i Tyskl., den siste har vært arrestert siden aug. 1940! Vikar ved høyre sk. Ö. Moland, A. Vetne arrestert. fr. Ottosen frigit 10. jan i år. Andre steder: Luster: fr. Sigurd Fjøsne arrestert i sept. Han lå syk da politiet kom, og de reiste med ham i en korg. Mysen: fr. Öffordahl, lktr. A. Dahl, prost Ö. Høy (ved realsk.) arr. Likeså fr. Nordbye, Grue Finnskog - fr. Bårtaug og Skram og lktr. Fønnum, Hønefoss - lktr. Astrid Wiborg, Ski - lktr. H. Bovim, Kr. gymn., Oslo, i Tyskl. - lktr. Sig. Hilliesund, Mandel sitter på Berg døst på 5 år - fr. G. Walterud, Trøgstad, er sluppet ut fra Berg og avsatt. fr. Karl Nordahl, Rakkestad avsatt. Lktr. Th. Bøe, V. Aker, fengslet 1/2 år for tyskboke, ble frigit for jul. - Lktr. Rudberg, Hamar, på Grini. - I Oslo er lærerinnene Martha Frotte ved fortsattelseskolen og Ranneveig Aannerud arrestert og ført til Grini.

KRISTIANSAND. I slutten av januar ble alle lærerne ved handelsgymnasiet arrestert og satt inn på Arkivet. Senere ble også lærerne ved handelsskolene tatt. I februar ble 14 lektorer ved Katedralskolen arrestert.

Rapport fra Trøndelag.

Fengslede lærere: Arne Tangen, T.heim, Helge Grovskott, T.heim, Gunnar Røppe, T.heim, Håkon Odd Christiansen, T.heim, Arne Moksnes, Skogn, Kristian Övrenes, Skogn, Leif Kvål, Stjördal, Olaf Huseby, Stjördal, Einar Vørgård, Verran, Birger Bergem, Malm, Kristian Hemmer, Frøye, Erling Höglo, Bratsberg (3 mndr.), Åsmund Knotten, Märøy, Per Sæther, Märøy, Johan Mo, Vikna, Elislaus Aasgaard, Vikna, Fredrik Hofset, Vinje.

Avsatte lærere: Cand. fil. Kjenstad, T.heim, nå ved Strinda komm. høyere aimenskolle, cand. fil. Håkon O. Christiansen, T.heim, frk. Tom Daae, T.heim, Arne Moksnes, Skogn, Kr. Övrenes, Skogn, Hjalmarid, Skogn, Sk. best. Blånes, Memos, Peter Rønning, Memos, Sk. best. Hofset, Verdal, lærer Spilde, Verdal. Sk. insp. Sannas, Verdal, lærer Hofstad, Verdal, lærer Mjelde, T.heim, lærer Aune, Steinkjær.

Hordaland fylke.

Avsatte: Lærer S. Bolstad, Evanger framhaldsskole, lærerne Brown og Stafsnas, Ödda, lærer Flornas, Tysnes. - Ved Stord lærerskole rektor Eskeland, lektorene Johs. Hovro og Hauge og lærerinne fru Bysheim, Laksavåg, lærerinnene Gunvor Tuft, frk. Strand, fru Hopland og lærer Mons Oppedal, Fana, lærerinnen Borghild Fedde, Møland husnorskole, lærerinne Anna Telgeland og lærer Adolf Anderson, Haus og lærer Solhus, Bruvik.

Arresterte: lærer Ander Ask, Fjell og lærer Otterstad, Laksevåg i Tyskland. Lektorene Spønning og Wold offiserer i Tyskland, lærer Engesäter, Frelshøg ungdomsskole.

Sogn og Fjordane fylke: Lærerinnene: Marie Torp, Høyanger, avsatt, Astrid Fossas, Bremanger, arrestert ca. 1 år, nå fri medn avsatt, lærer Nils Dale, arrestert.